

Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Makedonya'da Yunan Komiteleri ve Osmanlı Devleti

In Rumeli Inspectorate Period (1902-1908),
Greek Bands in Macedonia and Ottoman Empire

Hasip SAYGILI*

Öz

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşından itibaren Rumeli vilayetlerinde Osmanlı idaresinin günlerinin sayılı olduğu algısı yaygınlaşınca, bölgede Osmanlı sonrasının paylaşımı için Bulgar, Yunan ve Sırp arasında amansız bir mücadele başladı. Bu mücadele diplomatik misyonlar, kiliseler, okullar ve nihayet silahlı çeteler arasındaydı. 1902 yılına gelindiğinde Büyük Güçlerin müdahale tehdidi sonucu Makedonya'da reform paketlerini kabule başlayan Babiâli, 2. Meşrutiyet'in ilanına kadar altı yıllık sürede ağırlıklı olarak Yunan ve Bulgar çetelerinin faaliyetlerini önlemeye çalıştı. Bulgar komitacılarının faaliyetleri Türk akademik çevrelerinde çalışılmışsa da, Yunan konsoloslukları ve subaylarının sevk ve idaresindeki Rum çetelerinin faaliyetleri üzerinde yeterince çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada 1902-1908 arasında Yunan çetelerinin çalışma yöntemleri ve sonuçları ile Osmanlı Devletinin bunlara karşı takip ettiği politika incelenmiştir. Ayrıca dönemin çete faaliyetlerinin Yunan belleğindeki yerine de işaret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yunanlı çete, Makedonya, Patrikhane, Eksarhlık, Etniki Etarya.

147

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21

* Dr. Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Öğretim Elemanı, e-posta: hasipsaygili@gmail.com.

Abstract

A bloody struggle has began among Bulgarians, Greeks and Serbs for post-Ottoman partition when the perception that Ottoman rule is about to end has become common in Macedonia provinces since Turco-Russo War of 1877-1878. This struggle was among diplomatic missions, churches, schools and finally armed gangs. In 1902, as result of the Great Powers's intervention threat to the Sublime Porte, which began to accept the reform package in Macedonia, had tried to prevent from activities of Greek and Bulgarian bands mainly, in the following six years until the reproclamation of the Constitution. Even though Bulgarian komitadjis activities have been studied by Turkish academic circles, the activities of Greek bands commanded by Greek consulars and officers have not been studied adequately. This paper examines the results and activity methods of Greek andartes, along with the policy of Ottoman State against those. Moreover, it is pointed out that those band activities's place in Greek mind.

Key Words: *Greek band, Macedonia, Patriarchate, Exarchate, Ethniki Hetairia.*

148

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

1. Giriş

1877-1878 Osmanlı Rus Harbi sonrasında itibaren Rumeli'de Osmanlı rejimi kendisini şiddetli krizlerle karşı karşıya bulmuştu. Bu topraklardaki farklı etnik topluluklar arasında Osmanlı sonrasının hazırlığı yabancı diplomatik misyonların gölgesinde kiliseler, mektepler ve nihayet silahlı çeteler marifetiyle şekillendirilmeye çalışılmaktaydı. İleride büyük kargaşaya ve acılara sebep olacak olan Makedonya hareketinin doğurduğu kabul edilen Berlin Andlaşması'nın¹ Rumeli'de reform yapılmasını öngören 23. maddesini mümkün olduğunca uygulamaktan kaçınan Sultan Abdülhamid, sonunda dış müdahale tehditleriyle bölgede reformların tatbikini kabul etmek zorunda kaldı.

¹ Djoko Slijepceviç, *The Macedonian Question The Struggle for Southern Serbia*, The American Institute for Balkan Affairs, Munchen, 1958, s. 114.

Bu çerçevede 1902 yılının sonuna doğru “*Rumeli Vilayat-ı Şahanesi Umum Müfettişliği*” kurularak Hüseyin Hilmi Paşa müfettiş olarak bölgede göreve başlatıldı.

Tecrübeli ve dirayetli bir idareci olan Hüseyin Hilmi Paşa, öncelikle bölgede silahlı çete faaliyetlerini önlemeye ve mülki yapıdaki aksaklıkları gidermeye çabaladı. Çetelerle mücadelede kayda değer başarı kazanılmasına rağmen çetecilik faaliyetleri Hüseyin Hilmi Paşa'nın 1908'de 2. Meşrutiyet'in ilanını müteakip görevinin sona ereceği döneme kadar önlenemedi. Bu makalede kendilerine *andartes*, *çete* ve *komite* de denilen çoğunlukla Yunan subay ve konsolosları tarafından Makedonya'da sevk ve idare edilen eşkiya çetelerinin² faaliyetleri ile bunlara karşı Osmanlı idaresinin tavrı incelenecektir.

Makedonya üzerine büyük rekabet, Bulgaristan ile Yunanistan arasında cereyan etmiştir. 1885 yılında Şarki Rumeli Vilayetini de topraklarına katan Bulgaristan karşısında Yunanistan henüz Osmanlı idaresindeki Makedonya topraklarının da Bulgarlaşacağı endişesiyle harekete geçmiştir. Daha 19. yüzyılın sonlarına doğru Yunanistan Başvekili Deligiannes [Deli Yannis]'in³ Kral Yorgi'ye karşı serdettiği “*Makedonya meselesine katılmak elzemdir. Yunanlıların Makedonyasız yaşaması imkânsızdır*”⁴ görüşü bu arzunun en veciz ifadesidir. Bu görüş Kral Yorgi tarafından kabul görmüş ve Makedonya'da Yunanistan namına faaliyet gösteren çeteler desteklenmeye başlanmıştır.⁵

² Makedonya'daki Bulgar çetelerine ise literatürde yaygın olarak *komitacı (komitadji)* denilmektedir.

³ Yunanistan'da 1885-1905 arasında çeşitli dönemlerde başbakanlık yapmıştır.

⁴ Benzeri görüşlerin Yunan kamuoyunda yaygın şekilde paylaşıldığı bilinmektedir. Bu çerçevede Yunan ordusunun bir subayı olarak çete başı olarak şöhret yapmış komiteci Pavlos Melas “*Makedonya Yunanistan'ın akciğeridir, onsuz Yunanistan ölüme mahkumdur*” demiştir (Douglas Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, Institute for Balkan Studies, Thessaloniko, 1966, s. 2). Makedonya, Yunanistan tarafından Elen imparatorluğunun temel taşı olarak görülmüştür (P R Jennings, *British Foreign Policy with regard to the Macedonian Question 1903-1908*, McGill University, 1953, s. 3).

⁵ Süleyman Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi*, Vatan Yayınları, İstanbul, 1988, s. 108.

Böylelikle zaten rakiplerince bölgede hiçbir zaman serbest bir tercih meselesi olarak görülmeyen Elenleşmenin⁶ ihtiyaç duyduğu vasıta yaratılmış ve Yunanlı çeteler Makedonya’da Bulgar komitacılarıyla çatışmaya başlamışlardır.⁷

1894 yılında Yunanistan hem Osmanlı Devleti’ne, hem de Makedonya’da Bulgar, Sırp, Ulah çetelerine karşı etkin bir silahlı mücadele örgütü olarak Etniki Etarya’yı (Ethniki Hetairia) kurdu. Gizli/yarı resmî mahiyette⁸ olan örgüt zenginleri kendisine yardım yapmaya zorlayacak ve fiiliyatta mecburi yardımlarını alacaktı ve Yunan Ordusunun idaresinde olacaktı.⁹ Zaten çoğu Yunan subayı da örgütün üyesiydi.¹⁰ Etniki Etarya örgütü yanında Makedonya’daki Yunan konsoloslarının yakın nezaretinde “*gayet fiilâne*” Yunan propagandası ve okullarının yaygınlaşması sürerken 1894 ve 1895 yıllarında “*birçok Yunan eşkiya çeteleri ‘Vardar’ ve ‘Ustruma’ya*

⁶ Risto Stefov, *Macedonia What Went Wrong in Last 200 Years?*, ty, s. 21.

⁷ Necdet Kurdakul, *Osmanlı İmparatorluğundan Ortadoğuya Belgelerle Şark Meselesi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1976, s. 81.

⁸ Murat Hatipoğlu, “1897 Osmanlı-Yunan Harbi ve Yunanistan’ın Makedonya Politikası (1897-1913)”, *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 307.

⁹ Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri(1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993, ss. 31-32. Güney Arnavutluk’ta ise Elenizm yayımlacılık hedefini mali destek ve diplomatik faaliyetlerle elde etmeyi tercih etmiştir. Yanya, Preveze, Ergiri, Berat, Lorus ve Avlonya’daki Yunan konsolosları bölgenin kültür ve duygu olarak Yunanlaşmasına yoğun çaba göstermişlerdir (George W. Gawrich, *The Crescent and The Eagle Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913*, I B Tauris, London-New York, 2006, s. 25).

¹⁰ M S Anderson, *The Eastern Question 1774-1923*, MacMillan St Martin’s Press, New York, 1966, s. 262. Yunan Harp Tarihi Dairesi’nin bir yayımına göre esasen örgüt aralarında daha sonra 1936-1940 yıllarında Yunanistan diktatörü olacak General Metaksas’ın da bulunduğu 15 küçük rütbeli subay tarafından milli duyguları güçlendirmek, ülke dışındaki Yunanlılara (özellikle Makedonya ve Girit kast edilmiş olmalı) yardım etmek gibi maksatlarla kurulmuştu (“The Hellenic Ottoman War of 1897”, s. 4, http://dis.army.gr/editorials_en.html). Etniki Etarya’nın dörtte üçünden fazlası Yunan ordusu subaylarından meydana geliyordu (Nick Anastasovski, *Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912*, Victoria University, Melbourne, 2005 (Yayınlanmamış doktora tezi) s. 321).

kadar gelmiş ve uzun süreli "icra-yı şekavet" etmişti".¹¹ Yunanistan Silahlı Kuvvetlerinin resmî görüşünü yansıtan bir yayına göre, 1896 yılından itibaren Etniki Etarya Makedonya'ya birçok silahlı grubu göndererek Makedonya Rumlarının karşı taarruzunu başlatmıştı.¹²

Ancak 1897 yılında gittikçe güçlenerek devlet içinde devlet haline gelen Etniki Etarya'nın kışkırtmaları sonucu, Osmanlı Devleti'ne açtığı savaşı¹³ kaybeden Yunanistan, Makedonya'da çete faaliyetlerine bir süreliğine ara vermek zorunda kalacaktır.¹⁴ Böylelikle Yunanistan'ın Makedonya davası ağır bir darbe almıştır.¹⁵ Fakat bu durum Elenist hareketin bölgede iddia ve mücadeleden vazgeçeceği anlamına gelmeyecekti.

Diğer taraftan 1900'lü yılların başında Makedonya'daki gelişmeler Sultan Abdülhamid'i Yunanistan'ı kollayan politikalar izlemeye itecekti. 1903 yılında Bulgar komitacılarının tehditleriyle üçte iki cemaat çoğunluğu ile kiliselerin mülkiyet değiştirmesi uygulaması durdurulacaktı. Bu karar Makedonya'da Fener Patrikhanesi aleyhine güç kazanan Bulgar Eksarhlığını frenleme anlamına gelmekteydi. Aynı yıl Sultan, Yunanistan Kralına, Veliahdına ve Başvekiline yüksek derecede Osmanlı nişanları yolladı.¹⁶ Bir müddet sonra da Yunan gazetelerinde padişahı "*Elenizmin koruyucusu Bilge Kral*" olarak alkışlayan yazılar görüldü.¹⁷

¹¹ Edvar Driyol, *Şark Meselesi Bidayet-i Zuhurundan Günümüze Kadar*, Muhtar Halid Kitaphanesi, İstanbul, 1328, s. 367.

¹² "The Hellenic Ottoman War of 1897", s. 9, http://dis.army.gr/editorials_en.html

¹³ a.g.e., s. 4, 7.

¹⁴ Edouard Driault, *La Question D'Orient Depuis Ses Origines Jusqu'a La Paix De Sevres (1920)*, Huitieme Edition, Librairie Felix Alcan, Paris, 1921, s. 376. Osmanlı Devleti'ne karşı 1897'de açtığı harbi kaybeden Yunanistan aynı yıl Etniki Etarya'yı "*çetelerin tecavüz ve yağmaları*" yüzünden kapatacaktır (Anastasovski, *Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912*, s.321).

¹⁵ Anderson, *The Eastern Question 1774-1923*, s. 270.

¹⁶ Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzylında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 201, 204.

¹⁷ H. N. Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, Methuen & Co., London, 1906, s. 210.

2. Fener Patrikhanesi–Bulgar Eksarhlığı Mücadelesi

Dönemin Makedonyasında Osmanlı sonrası için paylaşım kavgasının çok önemli bir aktörü de kiliseler olmuştur. Silahlı komitelerin faaliyet programları sürekli kilise ve ruhbanla koordineli olarak yürütülmüştür.¹⁸ Osmanlı Devleti açısından her kilise bir “*fesat yuvası*” olduğu kadar cemaatlerinin benliğini koruyan bir merkez¹⁹ işlevi görmüştür. Bulgaristan ve Yunanistan adına “*kalpler ve gönüllerde muharebe*” Fener Patrikhanesi ve Bulgar Eksarhlığı arasında başlatılmıştır.²⁰ Makedonya’da Bulgar komitacılarının faaliyetlerine önce Rum ruhbanın, daha sonra Rum öğretmenlerin, en sonra da Patrikhane cemaatinin karşı durduğu ve bu yüzden kilisenin Makedonya mücadelesinde meşalenin ilk konulacağı yer olduğu kabul edilmiştir.²¹

Bölgede Bulgar Eksarhlığı “*Bulgar milliyetçiliğinin arkasındaki rehber güç ve Bulgar millî fikirlerini yayan en etkili bir vasıta*”²² olarak faaliyet gösterirken, Fener Patrikhanesi de Makedonya’ya en yetenekli ve milliyetçi metropolitlerini göndermeye daha 1900 yılında başlamıştı. Bu çerçevede Kesriye (Kastoria)’ye metropolit tayin edilen ve Almanya’da felsefe doktorası da yapmış olan Germanos Karavangelis bölgede istihbarat ağı kurarak silahlı çeteler organize

152

Security
Strategies

Year: 11

Issue: 21

¹⁸ “Okullar ve kiliseler siyasi propagandanın esas silahları olmuştur.” (R. W. Seton-Watson, *The Rise of Nationality in the Balkans*, E. P. Dutton and Company, New York, 1918, s. 129.) Fener Patrikhanesi Yunanlılar için Eksarhlık Bulgarlar için güçlü propaganda motoru olmuştur (William L. Langer, *The Diplomacy of Imperialism 1890-1902*, Harvard University, 1951, s. 305).

¹⁹ Turgut Işıksal, “Makedonya Üzerinde Oynanan Oyunlar ve Bilinmeyen Bir Nüfus Sayımı”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, s. 18.

²⁰ A. N. Skvoznikov “Političeskaya Boriba Mejdu Balkanskimi Gosdarstvami za Makedonske Zemli v Konče XIX Načale XX vv” *Rossiya (SSSR) i Makedoniya İstoriya, Politika, Kultura 1944-1991* gg, Rossiskaya Akademiya Nayk İnstitut Slavyanovedeniya, Moskva, 2013,..”, s. 161. Rusça metinleri tarafıma çeviren Emin Ata Celal Kazımof’a müteşekkirim.

²¹ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 2003, s. 97.

²² Andrew Rossos, *Macedonia and The Macedonians A History*, Hoover Institution Press, California, 2008, s. 87.

etmeye başlayacaktı.²³ Manastır ve Drama'ya da yine enerjik ve Yunan davasına gönül vermiş piskoposların gönderilmesiyle Patrikhane Yunan milliyetçiliğinin güçleriyle aynı safta yer almış oluyordu.²⁴ Dönem boyunca Manastır ve Melnik'te piskoposluk yapan Yovakim'in Bulgar komitacılarına karşı kendi taraftarlarına söylediği "Göze göz, dişe diş denildiğini duyuyorsunuz. Ancak ben size göze karşılık gözler, dişe karşılık dişler diyorum."²⁵ ifadesi Rum Patrikhanesinin çete mücadelesindeki konumunu ifade etmiş olmaktadır.²⁶

Bu çerçevede Makedonya'da faaliyet gösteren Yunan çeteleri için Rum manastırları lojistik destek sağlanan güvenli barınaklar olarak ve Patrikhane kontrolündeki kilise ve manastırlar da haber kaynakları olarak Yunan davasına hizmet etmişlerdi.²⁷

Literatürde Bulgar "silahlı" propaganda faaliyetini yürüten komitacılara *Eksarhçılar* (Exarchists), bunlarla benzeri yöntemlerle mücadele eden Yunan çetelerine de *Patrikçiler* (Patriarchists) denilmesi, kilise ayrılığının neredeyse etnik çatışmaların esas sebebi olduğu izlenimi yaratmaktadır. Hatta bazen Yunan çetelerinin Patrikhane'nin emrinde çalıştığı intibai veren akademik çalışmalara da rast gelinmektedir.²⁸

²³ Julian Allan Brooks, 'Shoot The Teacher!' Education and the Roots of the Macedonian Struggle, Simon Fraser University, 2005, s. 105. Piskopos Karavangelis bölgedeki Bulgar komitacılarına karşı Osmanlı makamlarına pusu teklif edecek kadar silahlı mücadelenin içindeydi (Anıl Kayalar, Struggle Over Macedonia: Florina 1906, According to The Records of Rumeli Inspectorate, Bilkent University, Ankara, 2003 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, s. 65).

²⁴ Basil C. Gounaris, "Preachers of God And Martyrs of Nation-The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century", *Balkanologie*, IX (1-2), December 2005, s. 42.

²⁵ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 101.

²⁶ Kilise'de vaazlarında Bulgarla silahlı mücadele çağrısı yapan dönemin Drama Metropoliti Hrisostomos'un "*Donunuzu satın, bıçak alın.*" sözü meşhurdur (a.g.e., s. 100-101). Daha sonra İzmir Metropoliti olarak şehri işgal eden Yunan ordusunu takdis eden ve Türklere karşı Elenizm namına açık düşmanlık yürüten Hrisostomos, şehrin 9 Eylül 1922 tarihinden kurtarılmasından sonra halk tarafından linç edilerek öldürülmüştür.

²⁷ Kayalar, Struggle Over Macedonia, s. 68.

²⁸ Süheyla Yenidünya, "Balkanlarda Kilise Mücadeleleri: Fener Rum Patrikhanesi

Ancak fikrimizce hadise Yunanlılar açısından teolojik kaynaklı bir kilise ihtilafı olmaktan uzak görünmektedir. Daha doğrusu incelediğimiz dönemde Patrikhane de, çeteler de, Etniki Etarya da, Makedonya Komitesi de, Yunan konsolosları²⁹ da, hemen hepsi Elenizmin Makedonya’da yayılcı gayesine uyumlu bir şekilde hizmet eden unsurlar olmuştur. Esasen Makedonya’da Yunan davasının Bulgar “nüfuzu” karşısında mevcut Rum mektepleri ve Rum Patrikhanesi faaliyetlerinin yeterli görülmemesi yüzünden Yunan çeteciliğinin yoğunlaştırıldığı anlaşılmaktadır.³⁰ Başka bir ifade ile, Yunan çeteciliğinin salt klasik Yunanca eğitimini yaygınlaştırma ve Fener Patrikhanesinin diğer Ortodoks kiliselerinden teolojik farklarını vurgulama gibi maksatlarla sahneye sürülmediği açıktır.

3. Makedonya’da Yunan Örgütlenmesi

Yunan Dışişleri arşivlerinden de faydalanarak yazılan bir esere göre, 1897’den sonra Batı ve Kuzeybatı Makedonya’nın Yunan nüfuslu merkezlerinde konsolosluklar tarafından Yunan komiteleri kurulmuştu. Mart 1903’e gelindiğinde Yunan çetecilik örgütleri halktan kayda değer miktarda nakdi yardım toplamış ve silahlanmıştı.³¹ Manastır Konsolosu Dragoumis Mart 1903’te “*Savunma*” adlı çetecilik faaliyetlerine zemin olabilecek gizli, hiyerarşik yapıli milliyetçi bir örgüt kurmuştu. Örgüt Bulgar komitacılarının şöhretli VMRO’sunu (İç Makedonya Devrimci Örgütü) model almıştı ve Orta ve Batı Makedonya’da faaliyet gösterecekti.³²

154

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

Tarafından Makedonya’da Yürütülen Çete Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’nin Aldığı Tedbirler”, *Türk Tarihinde Balkanlar*, Cilt 2, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2013, s. 895-913. Ayrıca bkz. Harun Güngör, “Yunan-Bulgar Kilise Mücadeleleri ve Gagavuzlar”, *Türk Kültürü*, 29(314), 1991, s. 20-24.

²⁹ Yunan Konsoloslukları, kilise teşkilatları gibi çeteler için eleman temin merkezi olarak hizmet görmüşlerdi (Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 66).

³⁰ Michalis Kaliakatos, *Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913): The Great Idea, Nationalism and Greek-Ottomanism*, University of Birmingham, 2008 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 31.

³¹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 198.

³² Kaliakatos, *Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913)*, s. 33-34.

1904 Şubat'ında bizzat Yunan Hükümeti tarafından Yunan Ordusundan Pavlos Melas ve beraberinde üç subay, Makedonya'ya gönderilerek çete faaliyetlerinin personel, teçhizat ve mali yönden bölgede nasıl destekleneceğini tespitle görevlendirildi. Bu keşif faaliyetinden sonra Kral ve Başbakan Makedonya'da çeteciliğin daha aktif hale getirilmesine kararına vardılar.³³

Bu kapsamda aynı yıl ortalarında Yunanistan'da yeni bir Yunan Makedonya Komitesi teşkil edildi. Komite tamamen Etniki Etaryacılar oluşuyordu ve sadece Makedonya'daki Yunan okullarına değil, Makedonya'ya sızan çetelere de destek sağlıyordu. Çeteler haydutlar, hudut muhafızları ve genç subaylardan teşkil edilmekteydi.³⁴ “Profesyonel milliyetçilerden” oluşan Makedonya Komitesi'nin esas maksadı bölgedeki Yunan silahlı mücadelesini ve diğer propaganda faaliyetlerini finanse etmek ve hükümetle yakın koordinesini sağlamaktı. 1904 Ağustos'unda hükümetin tam desteğini alan Makedonya Komitesi Manastır-Kesriye bölgesinde silahlı eylemlerde bulunan Yunan çetelerinin başına Melas'ı tayin ettirdi.³⁵

Atina'da kurulan Yunan Makedonya Komitesi'ne paralel olarak aynı yıl Selanik'te Yunan Konsolosu Koromilas'ın genel sorumluluğunda “Makedonya Silahlı Savunma Gücü” oluşturuldu. Koromalis'e verilen görevin ifası için maiyetine memur olarak çeşitli sınıf ve rütbeden subaylar atandı.³⁶ Döneme ait bir Osmanlı belgesine göre,³⁷ sırf Selanik Yunan Konsolosluğunda alay emini (ikmal subayı), istihkâm,

³³ A.g.e, s. 36.

³⁴ Brooks, 'Shoot The Teacher!'. s. 104, 105.

³⁵ Kaliakatos, s. 36. Kapitan Melas kısa bir süre sonra Osmanlı güvenlik kuvvetleriyle girdiği çatışmada öldürüldü. İsmi etrafında yaratılan mitoloji Yunan davasına, Melas'ın dirisinden daha fazla katkı sağladı. Nitekim yukarıda atıfta bulunduğumuz Yunan Harp Tarihi Dairesi'nce yayınlanan bölgedeki çete mücadelesini konu alan monografinin kapağına da Melas'ın çeteci kıyafetinde bir resmi konulmuştur.

³⁶ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 200-201. Aynı yayına göre 1905 yılında Makedonya'daki konsolosluklarda görevli subay sayısı 40'tır (s. 203).

³⁷ BOA DH MKT, 2724/92, 8 M 1327. Belgede konsoloshanede “kâtiplik” vazifesinde bulunan subayların kod adları yanında asıl isimleri de zikredilmiştir.

piyade ve topçu sınıflarından sekiz zabıt müstear isimle görev yapmaktaydı. Bu zabıtlar ve diğer konsolosluklarda bulunan zabıtların çete teşkiline memur oldukları ve Makedonya'daki Hristiyanları “*Yunan efkârı ve amaline meylettirmeye*” çalıştıkları rapor edilmişti.³⁸ Yunan konsoloshanelerine tayin edilen bu subaylar, “*çeteler organize etme*” ve “*Makedonya'ya silah ve mühimmat akışını düzenleme*” faaliyetlerinde bulundular.³⁹

Atina'daki Makedonya Komitesi, çetelerini Manastır-Kesriye bölgesine gönderdi. Ancak Selanik Konsolosu Koromilas, Manastır konsoloshanesinde bulunan subaylar vasıtasıyla bu bölgedeki çete faaliyetlerini de kontrol etti. 1906 yazında Koromilas'ın yetkileri artırılarak Makedonya'daki bütün Yunan konsoloslukları direktörlüğüne getirilmesi⁴⁰ de çetecilik faaliyetlerinin etkinliğini artırmaya hizmet edecekti.

Dönem boyunca bölgedeki Yunan çetelerinin ağırlıklı olarak ordu mensubu tecrübeli muvazzaf subay ve astsubaylar tarafından sevk edildikleri bilinmektedir.⁴¹ Makedonya'da silahlı eylemler yapan çeteleri idare eden Yunan Ordusunun rütbeli personeli bazen resmî üniformalarını çıkarmaya da gerek görmemişlerdir.⁴²

Diğer taraftan, Osmanlı yetkilileri, Yunan çete örgütlenmesinin ağırlıklı olarak dönem boyunca kapatıldığı söylenen Etniki Etarya tarafından tertiplendiği ve icra edildiği kanaatini muhafaza etmişti.⁴³

156

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

³⁸ BOA DH MKT, 2724/92, 8 M 1327.

³⁹ *a.g.e.*, s. 202.

⁴⁰ *a.g.e.*, s. 203-204.

⁴¹ *A History of The Hellenic Army 1821-1997*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1999, s. 78. Dönem boyunca öldürülen veya kaybolan 15 üst düzey çete liderinden 10'u muvazzaf subaydır (*The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 381).

⁴² Cemal Kutay, *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi*, cilt 16, İstanbul, 1961, s. 8974

⁴³ BOA BEO, 2000/149964, 17 Za 1320; BEO, 2010/150703, 01 Z 1320; BEO, 2412/180885, 10 B 1322; TFR 1 A, 20/1912, 7 9 1322). Esasen Yunanistan'ın Etniki Etarya'nın 1897'de harpten sonra dağıtıldığı beyanına Babıali hiçbir zaman inanmamıştır (BOA HR SYS 1753/41, 27 12 1900; HR SYS, 1754/53, 27 03 1903).

4. Çete Faaliyetleri

İncelediğimiz dönemde, Yunan çeteciliğinin ana hedefi, Bulgar komitacıları gibi bir ayaklanmayla “*Osmanlı boyunduruğu*”na son verip Makedonya’yı Türklerden “*kurtarma*” olmamıştır. Bunun yerine Yunan çıkarlarını savunma ve Makedonya’da Yunan hâkimiyetini kurmak şeklinde bir amaç güdülmüştür.⁴⁴ Tespit edilen bu tercih ileride göreceğimiz Osmanlı makamlarının Yunan komitecilerine daha hoşgörülü davranmasının sebeplerinden birisi olacaktır.⁴⁵

Yunanistan’ın Makedonya’da çetecilik mücadelesi, diplomasi, eğitim kurumları, kilise ve daha önemlisi Yunanistan’da halk desteğiyle uyumlu bir şekilde yürümüştür.⁴⁶

Yunan çeteciliğinin baş düşmanı tereddütsüz Bulgar komitacıları olmuştur. 1905 yılında bir Yunan komiteci liderinin verdiği “*Bulgar canileri öldürünüz. Papaz ve öğretmen kisvesindeki canileri katlediniz*” talimatı⁴⁷ Makedonya Elenizmi’nin temel politikasını yansıtmaktadır.

Yunan çeteciliği, faaliyetlerini Bulgar komitacılarla kıyaslanabilecek yöntemlerle sürdürdü. Dönemin Avrupalı bir tanığine göre, Yunan çeteciliğinin yöntemleri suikastlar ve katliamlardı.⁴⁸

Selanik’te Araplı köyüne Yunan Savunma Komitesi’nin gönderdiği tehdit mektubunda “*Hayatta kalabilmeniz için tek seçeneğinizin ‘Yunan olma’ olduğunu anlamalısınız... Köyünüzde Yunan olduğuna*

⁴⁴ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 66. Çete liderlerinden kapitan Mazarakis’in ifadesiyle mücadelenin amacı bir toprak ele geçirmek değil, *ruhları fethetmekti* (Dimitris Livanios, ‘Conquering the Souls’: Nationalism and Greek Guerrilla Warfare in Ottoman Macedonia, 1904-1908, *Byzantine and Modern Greek Studies*, 23, 1999, s. 203)

⁴⁵ Bulgar çetelerine karşı harekete geçen Rum çeteleri Babıali tarafından desteklenmiştir (Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, Cilt 6, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011, s. 3390).

⁴⁶ *A History of The Hellenic Army 1821-1997*, s. 78.

⁴⁷ Hale Şivgin, “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifakının Önce Çeteler ve Kiliseler Arasında Başlaması”, *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 479.

⁴⁸ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 214.

ikna olmamış olanlar varsa sizi ve çocuklarınızı hatta evdeki kedilerinizi yakacağız, hiç biriniz canlı kalmayacak.” denmektedir⁴⁹. Bölgede çete uygulamaları bu tehdidin ciddiye alınmış olduğunu düşündürmektedir. 1905 yazında İstanbul’daki Fransız Büyükelçiliği’nden Dışişlerine yazılan bir raporda da, Sefaret Müsteşarı, Yunan çetelerinin yine Selanik çevresindeki köylere yollandığı ve kendisine ulaşan bir mektupta köylülerin Patrikhaneye tâbi ve Yunan olmayı kabul etmezlerse öldürüleceklerinin yazıldığını ifade etmiştir.⁵⁰ Tanınmış çeteci Mazarakis’in ifadesiyle, insanları hangi etnisiteye mensup olduklarına kan ve silahla “*ikna*” eder hale gelmişlerdir.⁵¹

Yunan komitecileri “*sık sık köy ziyaretleri*”, “*düşman liderlerini ele geçirme*” ve “*düşman çetelerinin hareketlerini önleme*” faaliyetlerinde bulunmaktaydılar. Bu faaliyetlerinde çetecileri binlerce kişiden meydana gelen sivil gruplar destekliyordu. Sivil gruplar, silahlı çetelere istihbarat temini, silah ve mühimmat taşıma, gıda maddesi sağlama ve kurye hizmeti gibi destek faaliyetleriyle yardımcı olmaktaydı.⁵² Ancak Yunan çeteciliğinin maksadının askerî olmayıp “*propaganda*” odaklı olduğu ileri sürülmüştür. Baş düşman görülen Bulgarlar dışında, Yunan çeteciler, Arnavutlarla⁵³ ve Ulahlarla da şiddetli

⁴⁹ Anastasovski, Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912, s. 322-323.

⁵⁰ *Documents on The Struggle of The Macedonian People for Independence and A Nation-State*, Vol 1, The University of ‘Cyrill and Methodius’, Skopje, 1985, 524.

⁵¹ Giorgos Agelopoulos, “Perceptions, Constructions, and Definition of Greek National Identity in Late Nineteenth–Early Twentieth Century Macedonia”, *Balkan Studies*, 36(2), 1995, s. 259.

⁵² Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 474.

⁵³ İncelediğimiz dönem boyunca çetecilik eylemlerinde Arnavutların da adı geçmektedir. Ancak Arnavut çete faaliyetlerinde temel güdünün siyasi bir maksattan ziyade fide ve soygun gibi motiflerle geçim sağlamanın daha baskın olduğu anlaşılmaktadır. Bir Rus gazeteci, bölgedeki bir Rus diplomatından Arnavut çetelerin Kosova’daki Decani Manastırını fide almak üzere kuşattığını ileri sürmektedir (N. Lender, “Afon, Saloniki, Makedoniya”, *Ruskii Vestnik*, 8, 1904, <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Serbien/XX/1900-1920/Lender/text1.phtml?id=9112>). Manastır bölgesinde Goudis adlı Yunan çetecinin maiyetinde çalışan Arnavutlar için bkz. Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 221.

ve kanlı mücadeleye girmişlerdi. Çeteciler bu çerçevede Ortodoks dinî metinleri Arnavutça'ya çeviren bir Arnavut rahip ile birçok Ulah rahibi ve öğretmeni dinî tören ve eğitimde Ulahça konuştukları için katletmiştir.⁵⁴ İleride göreceğimiz İlinden İsyanı sırasında da Ulahlar⁵⁵ Yunan silahlı çetelerinin zulmüne maruz kalmıştır. Bunun nedeni, güncel bir Makedon kaynağına göre, Ulahların Rum kilisesi ve propagandasına itaat etmeyerek isyana katılmalarıdır.⁵⁶

Osmanlı arşiv kaynaklarında dönem boyunca Yunan çetelerinin hemen her tarafta yaygın olarak uyguladıkları darp, tehdit, aşağılama, ev yakma, okula ve kiliseye saldırı, kitap yakma, yaralama, gasp, adam kaçırma, işkence, suikast ve katliam gibi eylemlerini Ulahlara da yönelik olarak işlediklerine ilişkin çok sayıda belge mevcuttur.⁵⁷ Ulahların Rum saldırılarına karşı Osmanlı makamlarından yardım talep ettikleri de anlaşılmaktadır.⁵⁸

a. İlinden İsyanı: Dönüm Noktası

Bu ara Bulgarların devrimci örgütü VMRO tarafından 2 Ağustos 1903 tarihinde başlatılan ve Bulgaristan Prensiği tarafından kısmen desteklenen⁵⁹ İlinden (St İlya günü) isyanı, Yunan çetecilik hareketleri

⁵⁴ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 215.

⁵⁵ Rum çete ve kilisesinin Rumlaştırma baskıları karşısında Ulahların Bulgar kilisesine bağlanma eğilimlerini tehlikeli bulan Babiali, 1905 yılında Ulahlar da ayrı bir cemaat olarak tanıdı. Söz konusu tanınma, müstakil kilise ve Ulahça eğitim hakkı anlamına geliyordu. Bu durum asimilasyonu sağlamak için Yunan çetelerinin Ulahlara karşı silahlı şiddeti artırmalarına neden olmuştu (Ali Arslan "Makedonya'da Rum-Ulah Çatışması", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 4, 2003, s. 7-11).

⁵⁶ *History of The Macedonian People*, Institute of National History, Skopje, 2008, s. 195.

⁵⁷ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I, Balkanlar'da Yunan Mezalimi*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995, s. 81, 84, 92, 95-96, 99-103, 105-106, 108, 111-114, 122-123, 128, 138-147, 158, 173, 208 ve *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi III, Balkanlar'da Yunan Mezalimi*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1996, s. 8, 52-58, 92.

⁵⁸ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I*, s. 81-82.

⁵⁹ Resmî bir Bulgar yayınına göre, Bulgaristan biri general olmak üzere 48 subayla isyanı desteklemiştir (*National Museum of Military History* (İngilizce, Bulgarca), yy, Bulgaria, 2006, s. 51).

için bir dönüm noktası oldu. Bu ayaklanma Yunan Hükümetinde Makedonya'nın yakın gelecekte bölüşülmesi mücadelesinde Bulgarların gerisinde kaldıkları düşüncesi yarattı.⁶⁰ Bu düşünce bölgedeki Yunan Komite hazırlıklarına kayda değer bir ivme kazandırdı.

İlinden Ayaklanması geride yıkım ve acılar bırakarak tam bir başarısızlıkla sonlanırken⁶¹ diğer taraftan örtülü bir Osmanlı-Yunan yakınlaşmasına fırsat verdi. İsyancıların Müslüman sivil halk yanında Rum Patrikhanesine bağlı köylere de saldırması⁶² bu yakınlaşmayı hızlandırmış olmalıdır. Zaten bu isyana kadar olan dönemde Rumeli'deki Yunan Konsoloslarına Bulgar komitacılarının bastırılması için Osmanlı makamlarına tam destek sağlanması için Atina'dan talimatlar verildiği bilinmektedir. İsyanın patlamasıyla bu politika daha da belirginleşmiş ve Yunanistan hükümeti bölgedeki unsurlarını Bulgar komitacıları ile silahlı mücadeleye teşvikle daima Osmanlı makamlarıyla istişare içinde bulunulmasını da istemiştir.⁶³ Bu kapsamda bazı Yunan çeteleri isyanın bastırılmasında Osmanlı kuvvetlerine yardım etmiştir.⁶⁴ Daha sonra da mesela Pirin'de, Rum cemaati, Bulgar komitacılarla mücadele eden Osmanlı makamlarına destek sağlamıştır.⁶⁵ Diğer taraftan bazı Yunan subaylarının Atina'da Osmanlı Sefirine başvurarak isyan bölgesinde Osmanlı kuvvetlerine yardımcı olmak istedikleri de ileri sürülmüştür.⁶⁶ Komitacıların İlinden İsyanı sürerken Bulgaristan Hükümetine gönderdikleri bir mektuba göre de, Osmanlı askerî birlikleri yanlarında Rum piskoposlar olduğu halde Ohri, Manastır, Florina ve Kesriye gibi bölgelerde halkı

⁶⁰ Kaliakatos, Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913), s. 29.

⁶¹ Slijepceviç, *The Macedonian Question*, s. 137.

⁶² *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 88-89.

⁶³ Kaliakatos, Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913), s. 68.

⁶⁴ Thomas W Gallant, *Modern Greece*, Oxford University Press Inc, New York, 2001, s. 66.

⁶⁵ James Walter Frusetta, Bulgaria's Macedonia: Nation Building and State Building, Centralization and Autonomy in Pirin Macedonia, 1903-1952; University of Maryland, 2006 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 130.

⁶⁶ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 210.

silahlarını Osmanlı makamlarına teslim ve Patrikhaneyi dini otorite olarak kabul etmeye zorluyorlardı.⁶⁷

Bu kapsamda Kesriye Metropolit Karavangelis de Bulgar komitacılarının başlattıkları isyanın bastırılmasından sonra Osmanlı idaresinin desteğini sağladı. Bu destekle bölgesinde bütün Ortodoksları zorla Fener Patrikhanesine çevirdi. Ayrıca nüfuz alanındaki Bulgar okul sistemini de imha etmeyi başardı.⁶⁸

Makedonya Elenizmi de denilen bölgedeki Yunan komiteciliğinin Osmanlı makamlarına yaklaşması ve örtülü iş birliğinin bir yansıması İlinden İsyanının yeni başladığı günlerde bölgede bulunan bir İngiliz gazetecinin gözlemlerinden de okumak mümkündür. Gazeteci, Selanik yakınlarında güvenlik güçleri ile çatışmaya giren Yunan çetelerinin öldürdükleri Osmanlı askerlerin cesetlerine saygıyla işlem yaptıklarına tanık olduğunu yazmıştı. İngiliz gazeteciye göre, benzeri bir saygı Bulgar maktul komitacılarına gösterilmiyordu.⁶⁹

İlinden İsyanı boyunca Osmanlı makamları ile Yunan çeteciliği arasındaki yaklaşma ve örtülü iş birliği, Yunan Harp Tarihi Dairesi'nin yukarıda atıfta bulunduğumuz Makedonya çeteciliği monografisi⁷⁰ hariç, bir kısmını yukarıda zikrettiğimiz Yunanlı akademisyenlerin eserleri dahil hemen bütün kaynaklarda ifade edilmiştir.⁷¹

Yunan komiteciliğinin Bulgarların İlinden İsyanını Helenizm için bir atılım fırsatı olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

⁶⁷ *Macedonia Documents and Material*, Bulgaria Academy of Science, Sofia, 1978, s. 532.

⁶⁸ Brooks, 'Shoot The Teacher!' *Education and the Roots of The Macedonian Struggle*, s. 105-106.

⁶⁹ *The English Press of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising 1903*, Makedonski Nauçen Institut, Sofia, 1998, s. 138.

⁷⁰ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*.

⁷¹ Dönemin bir kaynağı, Yunan komiteciliği ile Osmanlı makamları arasındaki ilişkiyi "Yunanlıların Türklerle İttifakı" başlığı altında anlatmıştır (Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. XVII, 209-213).

b. Yunan Çeteciliğinin Yükselişi

İlinden İsyanı ile canlanan Yunan çeteciliği 1904 yılında atılıma başladı. Bu yüzden Yunan kaynakları incelediğimiz dönemin başlangıcını 1904 olarak almayı tercih etmişlerdir. 1905 sonbaharına gelindiğinde Makedonya’da 1000 civarında Yunan çetesi faaliyet göstermekteydi. Ağırılık Güney ve Orta Makedonya’ya verilmişti. Çeteler ağırlıklı olarak güneyde subaylar, orta bölgede astsubaylar tarafından sevk ve idare ediliyordu.⁷²

Yukarda işaret edildiği gibi, Yunan çetelerinin Osmanlı idaresi ve Türkleri incelediğimiz 1902-1908 döneminde öncelikli hedef olarak görmedikleri, hatta belli ölçüde iş birliğini tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Yunan çetelerine Osmanlı makamlarına elden geldiğince zorluk çıkarmamaları ve halkın Türk kesimine çok dostane davranmaya özen göstermeleri için talimat verildiği bilinmektedir.⁷³ Başka bir ifadeyle, “*Rumlar Makedonya’da gelişen Bulgar hareketi karşısında kendilerini savunma için Bulgar komitacılarına karşı mahalli Türk makamlarına yardım etmişlerdir*”⁷⁴ Bu kapsamda dönem boyunca Bulgar komitacılarına dair Osmanlı yetkililerine istihbarat temin ettikleri bilinmektedir.⁷⁵ Osmanlı arşiv evrakına göre, 1904 yılında, Yunan Sefiri,

162

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

⁷² Basil C. Gounaris, “National Claims, Conflicts and Developments in Macedonia, 1870-1912”, *The History of Macedonia*, Ed. Ioannis Koliopoulos, Museum of the Macedonian Struggle, Thessaloniki, 2007, s. 181-213, s. 194.

⁷³ Mehmet Hacısalihoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s. 113. Hatta Selanik’te Rumlar 6 Mart 1904 günü Bulgar eylemlerini Osmanlı makamlarına şikayet için yaptıkları gösteride “*Padişahım çok yaşa!*” diye bağıracaklardır (Güler Yarcı, *Türk Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1912)*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1996, s. 286).

⁷⁴ Christopher Psilos, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, University of Leeds, 2000 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 32.

⁷⁵ Makedonya’daki Yunan konsoloshanelerinin Osmanlı makamları için “*gizli polis karargahı*” ve “*istihbarat merkezi*” olarak çalıştıklarına ilişkin bkz. Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 210. Bulgaristan’da daha sonra adı Nevrokop şehrine verilen, Üsküp’te şehir meydanında at üzerinde devasa heykeli dikilen tanınmış Bulgar komitacısı Delçev de bir Rum’un ihbarıyla tespit edilerek

Sadrazam Ferid Paşa'ya Rumeli'de Jandarma tensikatını teftiş edecek Büyük Güçler'in subayları arasında yetki alanları konusunda ihtilaf çıktığı haberini iletmişti.⁷⁶ Diğer taraftan Sofya'daki Osmanlı Komiseri de Yunan çetelerinin Bulgar komitacılara karşı kendilerini savundukları tarzında açıklama yaparak⁷⁷ Yunanistan'a diplomatik destek sağlamaktaydı.

Bu çerçevede, 1905 yılında bir çete elebaşısının elemanlarına verdiği talimattaki "*Makedonya toprağında tek bir Bulgar kalmayınca Rumlar ve Türkler rahat edecektir.*"⁷⁸ ifadesi de bölgedeki Türk-Yunan yakınlaşmasının dile getirilmesi olarak okunabilir.

Osmanlı idaresinin de birbiriyle ölümüne mücadele eden unsurların kendi aralarındaki kanlı rekabeti teşvik ettiği ileri sürülmüştür.⁷⁹ Bu çerçevede, Makedonya'nın tamamını ele geçirme emeli güden Bulgar komitacılığına karşı ehven-i şer olarak görülen Yunan komitelerinin Rumeli'de kontrolü kaybetmemek için bazen bir denge unsuru olarak tercih edildiği dönemin resmî yazışmalarından anlaşılmaktadır.⁸⁰ Bu çerçevede, Yunan çetelerine özellikle 1906 yılına kadar daha toleranslı davranıldığı⁸¹ görülmektedir. Bu toleransın bazen alt seviyede Yunan komitçilerle Bulgarlara karşı iş birliğine kadar ilerlediği de olabilmıştır. Bölgede genç bir subay olarak görev yapan Halil [Kut] Paşa uzun yıllar sonra anlattığı anılarında 1904 yılında Vodine-Karaferye dağlarında

güvenlik güçlerince girdiği çatışmada öldürülmüştür ("Macedonian Chief's Death", *New York Times*, 26 Mayıs 1903).

⁷⁶ Abdülhamit Kırmızı, "Balkanlar Üzerinde Diplomasi Savaşı, Rumeli Islahatı, 1902-1908", *Türk Tarihinde Balkanlar*, cilt 2, Sakarya Üniversitesi, 2013, s. 985.

⁷⁷ Gül Tokay, *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 59.

⁷⁸ Şıvgın, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifakının Önce Çeteler ve Kiliseler Arasında Başlaması", s. 479.

⁷⁹ Rossos, *Macedonia and The Macedonians A History*, s. 88.

⁸⁰ 1903 yılı yazına doğru iki yüz kişilik Kapitan Arkoda çetesi ile ilgili Osmanlı makamlarının yazışmalarında Yunan çetesinin "*Rum ahaliye taarruz eden Bulgar eşkiyasından ahz-ı şar [intikam alma] fikriyle*" hareket ettiği ifadesi (BOA DH MKT, 659/8, 27 Za 1327) Yunan çetelerine bakış açısına bir emare sayılabilir.

⁸¹ Psilos, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, s. 33.

Yunan komitecilerle iş birliği yaparak onlardan aldığı 40 takım Yunan çeteci kıyafeti ve silahlarıyla Bulgar komitecilerine ağır kayıp verdirdiğini ileri sürmüştü.⁸²

Yunan çetelerine fiilî desteğin bazı subay ve askerlerle sınırlı olmadığına dair de İngiliz diplomatik raporlarına yansımış bilgiler mevcuttur. Mesela söz konusu raporlara göre, 1905 yılı başlarında Gevgili güneyindeki Bulgar Marvençi köyüne saldıran çete Türk ve Rumlardan oluşmaktaydı.⁸³ Dahası, Alman diplomatik yazışmalarına göre de, Güney Makedonya’da 1904 yılı başlarında yakalanan Yunan Kurmay Subayı Kolokotronis ile Giritli eski çete lideri Manos, Yunan çeteleri için çalıştıkları anlaşılınca serbest bırakılmışlardı.⁸⁴

Yunan komiteciliğinin faaliyete geçmesiyle, 1904 yılında mevcut jandarma, zaptiye ve nizami birliklerin yanında Osmanlı idaresince bölgede çoğunluğu Arnavut neferlerden meydana gelen *Avcı Taburları* isimli özel birlikler kurulmaya başlandı⁸⁵ da hatırlanmalıdır. İncelediğimiz dönemde çetelerle eldeki imkânlar nispetinde mücadele edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Dönem boyunca çetelerin Osmanlı güvenlik güçleri ve birbirleriyle çatışmaları ve düşman gördükleri sivilleri öldürmeleri devam etti. 1904 başlarında birkaç ay önce Bulgar komitacılarının isyanı bastırılmasına rağmen çatışma ve siyasi suikastların kurban sayısının ayda ortalama 100’e ulaştığı bilinmektedir.⁸⁶ İngiliz Avam Kamarası’nda da aylık ölüm ortalamasının 1906 yılı için 150’ye yükseldiği ifade edilmiştir.⁸⁷

⁸² Halil Paşa, *İttihat ve Terakki’den Cumhuriyet’e Bitmeyen Savaş*, haz. Taylan Sorgun, 7 Gün Yayınları, İstanbul, 1972, s. 40-42.

⁸³ Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu Oluşumu ve 1908’e Kadar Gelişimi*, çev. İhsan Çatay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001s. 235.

⁸⁴ *a.g.e.*, s. 235.

⁸⁵ Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, s. 211.

⁸⁶ *Report of The International Comission To Inquire into the Causes and Conduct of The Wars of Balkan*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, 1914, s. 32.

⁸⁷ http://hansard.millbanksystems.com/commons/1906/nov/22/macedonia#S4V0165P0_19061122_HOC_129

c. 1906'dan Sonra

1906 yılından itibaren Yunan çeteciliği Makedonya'da en kapsamlı hareket haline gelince⁸⁸ Büyük Güçlerin de Babıali'ye Yunan çete faaliyetlerine karşı harekete geçmesi için baskı yapmaya başladıkları bilinmektedir.⁸⁹ İngiliz Hariciye Nazırı Sir Edward Grey'in 11 Aralık 1906 günü Avam Kamarası'nda Osmanlı Hükümetine Yunan çetelerini bastırması için ısrarlı ve güçlü taleplerde bulduklarını belirtmesi buna örnektir.⁹⁰ Büyük Güçlerin baskıları ve Yunan çeteciliğinin başat güç haline geldiğinin görülmesi üzerine, güvenlik güçlerinin takip harekâtının artırılması⁹¹, komitelerin hudut geçişlerinin önlenmesi, Müslüman halkın Rum çete faaliyetlerine karşı silahlandırılıp seferber edilmesi ve nüfus yoğunluğu Rum olan merkezlerde sokağa çıkma yasağı uygulanması gibi tedbirlere başvurulmuştur.⁹² Yunan diplomatik belgelerine göre de, Yunan çetelerine karşı Yenice gölü civarında 1907 Mart'ından Haziran'ına kadar "temizlik" yapılmış ve yine aynı yıl Rumeli Müfettişliğince Yunan çeteciliğine karşı şiddetli tedbirler alınmıştır.⁹³ 1908 yılında da Yunan çeteciliğine karşı Osmanlı makamlarının mücadelesinin sürdüğü anlaşılmaktadır.⁹⁴

Yunan çetelerine karşı önleyici tedbirler artırılırken, çetecilere destek sağladıklarından dolayı aynı yıl Kozana, Drama, Florina ve Manastır Rum Piskoposları yasal olarak katılmaları gereken şehir meclisleri toplantılarına alınmamışlar; ayrıca Drama, Manastır ve Grebene Piskoposları da görevden uzaklaştırılmışlardır.⁹⁵

⁸⁸ Gül Tokay, *Makedonya Sorunu*, s. 61.

⁸⁹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 473.

⁹⁰ http://hansard.millbanksystems.com/commons/1906/dec/11/the-karajovo-massacres#S4V0167P0_19061211_HOC_114

⁹¹ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 67.

⁹² Hasan Hakan Ulutin, Hüseyin Hilmi Paşa's Inspectorate General of Rumeli Provinces, Fatih University, İstanbul, 2001(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), s. 31.

⁹³ *The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*; Museum for Macedonia Struggle, Thessaloniko, 1998, s. 44, 57,58.

⁹⁴ *a.g.e.*, s.62.

⁹⁵ Nadine Lange-Akhund, *The Macedonian Question, 1893-1908, From Western*

Başvurulan bu tarz tedbirlere rağmen Osmanlı güvenlik güçlerinden bir kısım personelin Bulgarlara karşı Yunan çetecilerle iş birliğine gitmeye devam ettikleri anlaşılmaktadır. Arşiv evrakına göre, yukarıda 1904 yılı için atıfta bulunduğumuz Halil Paşa'nın iddialarının benzeri 1907 yılında Osmanlı resmî yazışmalarına yansımıştır. Belgelere göre, Vodine kazasında demiryolları, tren ve köprülerin korunmasından sorumlu 22. Alayın 3. Taburu ile eşkıya takibiyle vazifeli 2. Alayın 3. Nizamiye Taburu'ndan bazı zabıt ve neferlerin geceleri Rum komiteleri tarafına geçerek komitelerin hedefi olan Bulgar köylerindeki papaz, daskal, muhtar ve ileri gelenleri öldürdükleri Osmanlı mülki ve askerî makamlarınca tespit edilmişti. Rumeli Vilayetleri Umum Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa 3 Mayıs 1907 günü hadiseyi mabeyne rapor ederken “*Ordu-yu hümayunun şan ve şerefini ne derecelerde ihlal ve devletçe ne kadar müşkilatı inzam edeceği*” ifade edilerek failer olan bir mülazım ile yedi neferin mahkemeye sevk edilecekleri bilgisini vermiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, 3. Ordu Komutanınca da zaruri görüldüğünü beyan ile ivedilikle personeli olaya karışmış her iki taburun İştıp ve Debre taraflarına nakledilerek zapturapt altına alınmalarını teklifinde bulundu. Sultan Abdülhamid'in tercihi, personeli olaya karışan her iki taburun Prizren ve Debre'deki birliklerle ivedi değiştirilmesi ve olaya karışanların şiddetle cezalandırılmaları, bu çerçevede subayların ordudan çıkarılmaları ve neferlerin Yemen'e gönderilmeleri şeklinde olmuştur. Ancak olaylara karışan ve Selanik'e gönderilerek tutuklanan subay ve neferlerin divan-ı harb'te yargılanmaları söz konusu olunca, Hilmi Paşa bu yargılamanın sakıncalı olacağını Sultan'a arz etti. Paşa'ya göre, cereyan edecek muhakemeden ecnebiler haberdar olacaklardı. Paşa, bu durumda hadisenin duyulmasının pek zararlı olacağını ve şimdiye kadar Osmanlı güvenlik güçlerine isnat edilen ancak “*şimdiye kadar red ve tezkib*” edilen benzeri ithamların doğrulanacağını ifade etmiştir.

Sources, East European Monographs, Boulder, New York, 1998, s. 247-248. Yunan diplomatik yazışmalarına göre, Serez Metropolitisi de “*yasadışı siyasi faaliyetleri*” gerekçesiyle görevden uzaklaştırılmıştır (*The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*, s. 57).

Bu yüzden, sanıkların yargılanmaları zorunlu görülüyorsa, bu, *Vilayat-ı Selase* haricinde bir yerde olmalıydı ve böylelikle hadisenin duyulması önlenmeliydi. 3. Ordu Komutanı da hadise duyulursa bölgedeki yabancıların idareye müdahale edeceği görüşünü paylaşmaktaydı.

Sultan Abdülhamid bu görüşleri dikkate alarak 8 Temmuz 1907 tarihinde neferlerin çürük raporu ile terhis edilmesi ve zabitin ise 4. Ordu Komutanlığı'na tayin edilmesini irade etti. Ancak çürük raporuyla terhis edilecek neferlerden hadisenin duyulacağı endişesiyle terhis kararından 30 Temmuz 1907 günü vazgeçildi. Neferlerin yeniden teşkilatlandırılan 3. Ordu Avcı Taburlarına, Mülazım Cemal Efendi'nin ise İşkodra fırkasına yollanmasına karar verildi.⁹⁶

Aynı yıla ait yabancı bir diplomatik rapora göre ise, bazı Müslüman unsurlar Drama'da bazı Rum ruhbanının teşviki ile Yunanlı komitelerle beraber Bulgarlara karşı operasyonlarda bulunmuştu. Bu iş birliğinden haberdar olan Osmanlı makamları herhangi bir işlemde bulunmamayı tercih etmişti.⁹⁷ Avusturya-Macaristan diplomatik belgelerine göre, bazı Rum çetelerini Müslümanların sevk ve idare ettiği dahi olmuştu.⁹⁸ Müslüman ahalinin Yunan çetelerine yardımı konusunda Meclis-i Mebusan'da 30 Ocak 1909 tarihinde konuşan İttihad ve Terakki'nin önde gelen mensuplarından Selanik Mebusu Rahmi Bey Bulgar komitacıardan "*son derece bizar oldukları bir sırada*" ortaya çıkan "*Rum eşkiyasına*" hükümetin haberi olmaksızın "*ahali-yi müslimenin*" gizli gizli yardım ettiğini beyan etmişti.⁹⁹

Diğer taraftan, Yunan komitelerine karşı Osmanlı Devleti'nin tavrıyla ilgili 1907 yılında bir Bulgarı katleden iki Rum hakkında Selanik

⁹⁶ HHPE (Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı), 75/1, 17 Temmuz 1323.

⁹⁷ Tokay, *Makedonya Sorun*, s. 139.

⁹⁸ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 66.

⁹⁹ *Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 1, İçtima senesi 1, 17 Kanunusani 1324, s. 391. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler_mmb.birlesimler_diger_meclisler?v_meclis=mmb&v_donem=1&v_ictima=01. Rahmi Bey'in hükümetin halkın Yunan komitelerine desteğinden haberdar olmadığı vurgusunun siyasi bir tercih beyanı olduğu anlaşılmaktadır.

Fevkalade Mahkemesi'nce verilen idam kararlarının onaylanmasında Sultan'ın göstermiş olduğu hassasiyet dikkat çekicidir. Sultan bu idamların infazının “*şu aralık Rumların izhar eyledikleri husumeti*” artırıp artırmayacağı konusunda Rumeli Vilayetleri Umum Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa'dan da görüş sormuştur. Müfettiş Paşa idamların infazının uygun olmayacağı mütalaasını vermiştir.¹⁰⁰

1907 yılında Makedonya'daki çete eylemlerinin yürütülmesine ilişkin Atina'daki Makedonya Komitesi ile çete liderleri arasında anlaşmazlık çıktıysa da, büyümeden önlendi. Aynı yıl muhtemelen diplomatik baskıların da etkisiyle Yunanistan artık Makedonya'ya çete efradı göndermeyi terk etmişti. Ancak çeteleri sevk ve idare edecek subay, silah ve teçhizat ile para göndermeyi sürdürme kararı almıştır.¹⁰¹

Dönem boyu ağırlıklı olarak Yunan çetelerinin yarattığı olaylar sürmüştür. İngiliz raporlarına göre, İlinde İsyanı'nın bastırılmasından Meşrutiyet'in ilan edildiği Temmuz 1908'e kadar 56 aylık sürede aylık ortalama 60 siyasi maksatlı öldürme olmuştur.¹⁰²

5. 23 Temmuz 1908 Sonrası

Meşrutiyetin ilanı, çete faaliyetleri için bir dönüm noktası oldu. Çete faaliyetlerine katılanlar için af ilan edildi. Birbiriyle ölümüne mücadele eden etnik gruplar arasında beklenmeyen bir yumuşama görüldü.¹⁰³ Yunanistan Hükümeti Manastır ve Selanik'te faaliyet gösteren çetelerin ülkeye dönmesini emretti.¹⁰⁴ İlan edilen aftan yararlanarak 217 Yunan çeteci dağdan indi. Bunlardan bir kısmı dağdan inmelerine rağmen silahlarını teslim etmedi. Hatta bazıları silahlarını teslim

¹⁰⁰ HHPE, 81/2, 17 Ağustos 1323.

¹⁰¹ Kayalar, *Struggle Over Macedonia*, s. 67.

¹⁰² Gounaris, “Preachers of God And Martyrs of Nation-The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century”, s. 33.

¹⁰³ Anılan dönemde İstanbul'da görevli bir İngiliz diplomatına göre, Serez'de Yunan Başpiskoposu ile Bulgar komitacılarının başkanı birbirine sarılmışlardı (George Young, *Constantinople*, Methuen & Co. Ltd., London, 1926, s. 227).

¹⁰⁴ Psilos, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, University of Leeds, 2000 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 112.

etmeksizin Osmanlı hududunu aşarak Yunanistan'a geçti.¹⁰⁵ Yunan Genelkurmayı'nın resmî yayınına göre, Yunanistan 1904-1908 yıllarındaki silahlı çete mücadelesinden sonraki dönemde silahlı çatışmaların terk edilerek siyasi ve diplomatik mücadele yöntemleri benimsendiği ileri sürülmüştür.¹⁰⁶ Ancak İngiliz raporlarına göre, 23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilanından Ekim 1912'de Balkan Harbi'nin çıkışına kadar Makedonya'da vuku bulan siyasi maksatlı 600'dan fazla ölümlü olayda maktullerin yarısından fazlasının Bulgar olduğu¹⁰⁷ göz önüne alınırsa Yunanistan'ın silahlı çete faaliyetlerinden tamamen vazgeçmediği anlaşılmaktadır. Osmanlı arşiv belgeleri de Meşrutiyet'in ilanı sonrasında Yunan çeteciliğinin faaliyetlerini durdurmadığı yönünde çok sayıda veri içermektedir.¹⁰⁸

23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile birkaç ay duraksayan Yunan çeteciliği; anayasalı, seçimli ve parlamentolu dönemden de tatmin olmayarak bir müddet sonra yine Bulgar ve Sırp komiteleri gibi bilinen eylemlerine yeniden başvurdu. Yunan yetkililer Makedonya'da faaliyete geçen çetelerin Yunanistan'dan değil Girit'ten bölgeye geldiklerini ileri sürdüler.¹⁰⁹ Bölgede kargaşa Osmanlı idaresinin nihayet bulacağı Balkan Harbi'ne kadar sürdü.

¹⁰⁵ *The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, s. 287.

¹⁰⁶ "The Macedonian Struggle", s. 1, http://dis.army.gr/editorials_en.html

¹⁰⁷ Gounaris, "Preachers of God And Martyrs of Nation-The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century", s. 33.

¹⁰⁸ 1908 sonlarından 1909 ortalarına kadar Yanya, Manastır ve sair yerlerdeki Yunanlıların faaliyetleri ve Patrikhane ile irtibatları ve Osmanlı güvenlik kuvvetlerinin bunlarla mücadelesi için bkz. BOA DH MKT, 1308/10, 23 S 1327. Ayrıca 1908 sonrası Makedonya'da Yunan çete faaliyetleri için diğer evrak için bkz. [(DH MKT, 2724/92, 8 M 1327), (DH MKT, 2734/6, 17 M 1327), (DH MKT, 2748/59, 2 S 1327), (DH MKT, 2879/10, 29 C 1327), (DH MUİ, 35-1/13, 4 Za 1327), (DH MUİ, 81/46, 17 R 1328) ve (DH MUİ, 124/43, 19 Ş 1328).

¹⁰⁹ Sinan Kuneralp and Gül Tokay, *Ottoman Diplomatic Documents on The Origins of World War One IV The Macedonian Issue 1879-1912*, First part, The Isis Press, Istanbul, 2011, s. 20.

6. Çete Faaliyetlerinin Sonuçları

Yunan silahlı eylem komiteleri 1903-1908 arasında 640 aktif çeteci kaybetmişlerdir. Bu rakama resmî Yunan örgütlerinde bulunmayanlarla köy müsademelerinde öldürülen Rumlar dahil değildir. Yunanistan'ın konuya ilişkin resmî görüşünü yansıttığı kabul edilebilecek bir kaynağa göre, bahse konu Yunan çetelerinin neredeyse tamamı Türk askerlerince imha edilmiştir.¹¹⁰

1903-1908 döneminde Makedonya'da silahlı terör eylemleri yapan 2000'e yakın Yunan komitecisinin bulunduğu¹¹¹ ve bunların çok büyük kısmının Yunanistan'dan bölgeye geçtikleri bilinmektedir. Teselya'dan Makedonya'ya gelen silahlı komiteciler arasında Giritlilerin önemli bir yekün tuttuğu anlaşılmaktadır.¹¹² Diğer taraftan bölgeden de eşkiyalık yapan Arnavutlardan Elenizm davası için maddi motiflerle eleman devşirildiği görülmektedir. Yunan resmî yayınlarında gönüllü olarak toplandığı söylenen ve Makedonya'da istihdam edilen "cesur çetecilerin"¹¹³ büyük çoğunluğunun Girit, Yunanistan ve İzmir'den yüksek ücret karşılığı toplanan paralı askerler olduğu dönemin gözlemcilerince aktarılmıştır.¹¹⁴

Diğer taraftan, Yunan çetelerinin Makedonya'da millî davaya hizmet görüntüsü ile birçok defa kardeşler arasındaki miras kavgaları gibi şahsi çıkar ilişkileri çerçevesinde cinayetler işledikleri de

170

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

¹¹⁰ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 472-473. Douglas Dakin'e göre, Yunan çeteleri beş yıl boyunca çatışmaya girdikleri Bulgar, Sırp ve Ulah çetelerine karşı neredeyse kayıp vermemiş görünüyorlar. Oysa İngiliz diplomatik belgelerinin verdiği ayrıntılara göre, sırf 1908 yılında Makedonya'da katledilen 185 Rumdan sadece 13'ü Osmanlı jandarma ve zaptiyesi tarafından çatışmalarda öldürülmüştür (*British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9*, H M Stationery Office, 1928, s. 293).

¹¹¹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 473.

¹¹² Resmî bir Yunan yayınında da çetelerin insan kaynağı sıralaması Yunanistan, Makedonya ve Girit olarak zikredilmektedir (*A History of The Hellenic Army 1821-1997*, s. 78).

¹¹³ *ag.e*, s. 78.

¹¹⁴ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 214.

bilinmektedir.¹¹⁵ İncelediğimiz dönemde Makedonya'da bulunan bir gezginin gözlemlerine göre de, azımsanamayacak sayıda kilise/etnik mensubiyet değiştirme vakalarında *vatanseverlik* cüzdan konusu olarak tasvir edilebilecek durumdadır. Tercihlerde dinî ve siyasi görüşler değil, para başrolü oynayabilmektedir.¹¹⁶

Makedonya Elenizmi'nde paranın da etkin bir vasıta olarak görüldüğüne ilişkin bulguların başında, Yunan çetelerinin çatışmalarda düşmanlarını canlı ele geçirerek fidye elde etmeyi tercih ettikleri¹¹⁷ gösterilebilir. Komitelerin kontrol ettiği para ile çatışmalarda öldürülen Yunan çetecilerinin aileleri tatmin edici şekilde desteklenmiştir.¹¹⁸ Eylemlerinden dolayı tutuklanan veya hapse mahkûm edilen komitelerinin ailelerine aylık bağlandığı da bilinmektedir.¹¹⁹ Yine çetecilik parası ile tecrübeli iki Bulgar komitacı liderin Yunan çeteciliği tarafına geçirildiği, bazen de bir kısım Osmanlı görevlilerine rüşvet verildiği iddia edilmiştir.¹²⁰

¹¹⁵ Tasos Kostopoulos, "La guerre civile macédonienne de 1903-1908 et ses représentations dans l'historiographie nationale grecque», *Cahier Balkanique*, 38-39, 2011, <http://ceb.revues.org/835#text>. Ölüm korkusu ve tehditler dışında, paranın da çetecilerin Makedonya'da güç kavgasında yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Dönemin bir tanığına göre, bölgedeki bir Fransız konsolosu elinde bir milyon frank para olsaydı, tüm Makedonyalıları 12. yüzyılda Haçlı Seferlerine giden Fransızların soyundan gelen Fransızlar olduğuna ikna edebileceğini ileri sürmüştür (Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 103).

¹¹⁶ G. F. Abbott, *The Tale of a Tour in Macedonia*, Edward Arnold, London, 1903, s. 157. Diğer taraftan bölgede köylerin kilise değiştirmesinde hangi tarafın ucuz veya bedava eğitim verdiğinin hakim faktör olduğu da ileri sürülmüştür (Agelopoulos, "Perceptions, Constructions, and Definition of Greek National Identity in Late Nineteenth, s. 256).

¹¹⁷ Gabor Demeter, Krisztian Csaplar-Degovics, "Social conflicts, changing identities and everyday strategies of survival in Macedonia on the eve of the collapse of Ottoman central power (1903-1912)", *Hungarian Historical Review*, 3(3), 2014, s. 634.

¹¹⁸ Aynı dönemde maktul Bulgar komitacılarının aileleri ise sefalete düşmekteydi (Adanır, *Makedonya Sorunu*, s. 234).

¹¹⁹ Skvoznikov, s. 167.

¹²⁰ Brailsford, *Macedonia Its Races and Their Future*, s. 214.

Makedonya’da anılan dönemde Yunanistan tarafından istihdam edilen komitecilerden sağ kalanların Balkan Harbi’nde Yunan Ordusunun destekçileri olarak önemli roller oynadıkları ileri sürülmektedir¹²¹. Öte yandan incelediğimiz dönem boyunca komitecilerin bölgedeki faaliyetlerinin Makedonya’nın bir kesimini olsun Yunanistan’a katmayı sağlayamamasına rağmen Ege Makedonyası’nın kaybedilmesini önlediğine işaret edilmektedir. Balkan Harbi’nden Yunanistan’ın nüfus ve arazi olarak büyük kazançla çıkmasında Yunan komitelerinin önemli rolü vurgulanmaktadır.¹²² Resmî bir Yunan yayına göre de, Yunanistan’ın Balkan Harbi’ndeki başarısında büyük faktörün dönemin “*kanlı mücadelesi*” olduğu ifade edilmektedir.¹²³ Ancak bu yayını çıkaran resmî kurumun Balkan Harbi monografisinde 1903-1908 Makedonya çete mücadelesinin Yunanistan’ın 1912-1913 başarısına katkısına dair herhangi bir bilgi ve değerlendirme bulunmamaktadır.¹²⁴ Fakat Yunanistan’ın Balkan Harbinden çok büyük kazançla çıkmasını 1903-1908 arası yürütülen çete faaliyetlerinden ziyade, harpte Osmanlı Devleti’nin büyük bozguna uğraması ve Büyük Devletlerin Yunanistan’ı

172

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

¹²¹ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 2. Bu çerçevede dönemin çetecilik tecrübesinin Yunan ordusunun Balkan Harbi’de sivil halka yapmış olduğu mezalimler için ilham kaynağı olduğu da ileri sürülebilir. Bağımsız uluslararası gözlemcilerin tespitleri için, bkz. *Report of The International Comission*, s. 72, 79, 281, 288-289, 307, 308. Ayrıca Yunan çetecilerin Balkanlardaki Müslüman ve gayrimüslim ahaliye karşı şiddet eylemlerine dair Osmanlı belgelerinin transkripsiyonu yukarıda bazı atıflarda bulunulan üç ciltlik “*Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar’da ve Anadolu’da Yunan Mezalimi, Balkanlar’da Yunan Mezalimi*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995-1996” yayınının bir ve üçüncü ciltlerinde toplanmıştır. Ancak bu yayınlarda belge içeriklerine dair herhangi bir değerlendirme ve yorum yapılmamıştır.

¹²² Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 475. Çeteçilerin dönem boyunca eylemlerinin Yunanistan’a Balkan Harbinde Makedonya’yı topraklarına katmasının yolunu hazırladığı da ileri sürülmüştür (Richard Clogg, *A Concise History of Greece*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997, s. 75).

¹²³ *A History of The Hellenic Army 1821-1997*, s. 78-79.

¹²⁴ *A Concise History of The Balkan Wars 1912-1913*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1998. Kaynak yayında sadece çete mücadelesinin Elenizmi muhafaza ettiği gibi soyut bir iddia vardır (s. 5).

genişletip güçlendirme tercihlerinde aramak yerinde olacaktır.¹²⁵ Fakat çetecilik faaliyetlerinin uygulanan şiddet yöntemlerine rağmen öngörülen başarıyı sağlayamamasına rağmen, Yunanistan'ın iddialı olduğu bir davada bütün enerjisini aynı noktaya yoğunlaştırmasına zemin hazırladığı kabul edilmelidir. Ordu¹²⁶, diplomatik misyonlar, ruhban, milliyetçi örgütler ve kamuoyu neredeyse tek bir ses halinde silahlı komitecilerle beraber müşterek davaya odaklanabilmiştir.¹²⁷ Hemen bütün halk kesimlerinin müşterek dava için desteği sağlanmıştır.¹²⁸

Diğer taraftan Rumeli'de Osmanlı makamları dönem boyunca kendi hükümlerine son vermek için birbirleriyle kanlı mücadeleler yürütmekte olan rakip çetelerin birbiriyle olan uzlaşmaz rekabetlerinden faydalanmaya çalışmıştır.¹²⁹ Bu çerçevede Osmanlı güvenlik güçleri çeteler arasında çatışmayı haber aldıklarında çatışan tarafların birbirini imha etmesi için genellikle mümkün olduğunca geç müdahale ettikleri bilinmektedir.¹³⁰ Bir bölgede hangi grup güçlüyse onun rakibinin

¹²⁵ Bilal Şimşir, "Makedonya'da Yunan Mücadelesi", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, s. 50-52.

¹²⁶ Makedonya mücadelesinde Yunan subayları konsolosluk elemanı, öğretmen, tüccar, memur, fotoğrafçı, avcı ve hatta rahip kisvesinde bölgede çalışmışlardır (Kaliakatos, Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913), s. 69).

¹²⁷ Güncel akademik bir yayında, sayıları bütün Yunanistan'da 150 bin kadar olan *irrendentist*'in basını ele geçirerek tertipledikleri gösterilerle kamu desteği sağlamış olduğu ve böylece Yunanistan'ın bilinen Makedonya politikasını yürüttüğü ileri sürülmüştür (Georgios Michalopoulos, Political Parties, Irrendentism and the Foreign Ministry Greece and Macedonia; 1878-1910, University of Oxford, 2013 (Yayınlanmamış doktora tezi), s. 426.

¹²⁸ 1907-1908 yıllarında Kesendire Kaymakamlığı yapan bir mülkî idareci kaza merkezinde fahişelerin dahi Elenizm davası için çetelerle nasıl iş birliği yaptıklarının ayrıntılarını vermektedir (Tahsin Uzer, *Makedonya'da Eşkiyalık Yönetimi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1979, s. 223).

¹²⁹ Bir Bulgar kaynağı "*Bulgar ve Rumları zayıf bir halde Babiali'ye tabi durumda tutmaya devam etmek için ikisi arasında çatışma ve nefret yarattılar.*" demektedir (George N. Chakalof and Stanislav J. Shoomkoff, *The Makedonia Problem and its Proper Solution*, Philadelphia, 1904, s. 59).

¹³⁰ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 197. İngiliz Avam Kamarası'nda 23 Mayıs 1906 günü Makedonya meselesi görüşülürken olaylara geç

kullanması tercih edilmiştir¹³¹. Bu tercih “*böl ve yönet*” prensibinin uygulaması olarak algılanmıştır. Kalın çizgilerle ifade edilirse, Bulgar komitacılığına karşı denge unsuru olarak Yunan çetecilerinin mümkün olduğunca tolerans gördükleri,¹³² hatta bazen teşvik edildikleri de olmuştur.¹³³ Bu tercihten şüphesiz en kârlı çıkan Yunan komiteciliği olmuştur. Yunanistan’da resmî bir kurumun yayınladığı bir monografide, dönem boyunca Babıali’nin kendileri aleyhine Bulgarlar lehine tercihlerde bulunduğu¹³⁴ iddiası ise, yukarıda birçok somut karşı örneğini sunduğumuz gibi tamamen dayanaksız görünmektedir.

Esasen Yunan komiteleri ile Osmanlı yetkililerinin yakınlaşma ve bazen örtülü iş birliği, her iki taraf için mücbir sebeplerden kaynaklanmış görünmektedir. Osmanlı idaresi Balkanlarda askerî, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda yaptırım gücünü hemen hemen kaybetme noktasına düştüğünden bölgede varlığının uzatabilmek için Bulgar komitacılarına karşı Yunan çeteleciliği ile yakınlaşma ve örtülü iş birliği içinde bulunmaya kendini mecbur hissetmiştir. Ancak Yunan komiteleri 1906’dan sonra baskın güç haline gelince ise şiddetli karşı tedbirler almayı geciktirmemiştir. Yunan çeteleciliği açısından

174

Security
Strategies
Year: 11
Issue: 21

müdahale eden Osmanlı yetkililerinin Kafkasya’daki Rus yetkililerin uygulamalarını model aldığı ileri sürülmüştür (<http://hansard.millbanksystems.com/commons/1906/may/23/macedonia>). İngiliz diplomatik belgelerinde de askerlerin müdahaleye her zaman geç müdahale ettikleri ifade edilmiştir (*British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9, s. 190-191*).

¹³¹ *Documents Diplomatiques Affaires de Macedoine 1903-1905*, Ministere des Affaires Etrangeres, Paris, 1907, s. 190-191. Bu çerçevede güçlünün rakibi Osmanlı idaresi için daha az riskli görülmüştür. Bu yüzden Kosova’da Sırlara karşı Bulgarlar, Manastır ve çevresinde Bulgarlara karşı Rumlar, Selanik ve çevresinde Rumlara karşı Ulahlar tercih edilmiştir (Skvoznikov “Politiceskaya Boriba Mejdu Balkanskimi Gosdarstvami za Makedonske Zemli v Konçe XIX Naçale XX vv”, s. 168).

¹³² Bu tercihte Bulgarların yeni bir ayaklanma başlatma endişesinin etkili olduğu Avusturya-Macaristan diplomatik belgelerine atfen ileri sürülmüştür (Kayalar, *Struggle Over Macedonia: Florina 1906*, s. 66).

¹³³ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 474.

¹³⁴ *A Concise History of The Balkan Wars 1912-1913*, s. 4.

bakıldığında, Osmanlı idaresi bölgede sonlanmak üzere görüldüğünden özellikle Ege Makedonyası Osmanlı sonrası için Yunan emellerine uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede güvenlik güçlerinin Bulgar komitacılarını tamamen ezmesi için Osmanlı makamlarına hemen her türlü destek sağlanmıştır.

İncelediğimiz dönem boyunca Yunan çeteciliğine Osmanlı güvenlik güçleri ağır darbeler indirmesine rağmen silahlı komitecilik faaliyetlerinin bitirilmesi mümkün olamamıştır. Bunda Osmanlı Devleti açısından güvenlik güçlerinin etkin bir organizasyon yapısına sahip olmaması, çeteler hakkında istihbarat temininde zafiyetler,¹³⁵ memur ve askerlerin ücretlerini zamanında alamamaları¹³⁶ ve terhis edilmemeleri¹³⁷, çetelerle mücadelesinde güvenlik güçlerinin disiplinsizliği¹³⁸ ve jandarmanın “köy bekçiliği yapamayacak düzeyde bilgiden mahrum oluşu”¹³⁹ ile yine çetecilerle masum halkı birbirinden ayırmada güçlük hissetmesi gibi faktörler rol oynamış görünmektedir. Ayrıca reform programlarının hepsinin sürekli yabancı müdahalesi altında yürütülmesi ve Avrupa müdahalesinin Osmanlı Devletinin mali yetkilerini neredeyse bitirmesi de Yunan çeteciliği ve diğer terör örgütleriyle mücadelenin sekteye uğramasının diğer nedenleri olmuştur.

7. Yunan Belleğinde 1902-1908 Çeteciliği

Helenizm davası için bölgede Yunanistan'ın terör vasıtası olarak kullandığı çetelerin hatıralarını yaşatmak için tıpkı Bulgar ve Makedonların yaptığı gibi hemen her tedbirin rejim ve siyasi iktidar değişikliğinden etkilenmeyecek tarzda alındığı görülmektedir.

¹³⁵ Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, s. 210.

¹³⁶ *The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*, s. 56.

¹³⁷ *British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9*, s. 293-294.

¹³⁸ Jandarmanın işkence ve dayacağı Makedonya'nın her yerinde ve pek şiddetli bir tarzda geçerliydi (Hüseyin Kâzım Kadri, *Balkanlardan Hicaza İmparatorluğunun Tasfiyesi 10 Temmuz İnkılabı ve Netayıcı*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1992, s. 78).

¹³⁹ Zekeriya Türkmen, “Madedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkiya ile Mücadelesi”, *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005, s. 303.

Bu çerçevede 1903-1908 arasında çatışmalarda öldürülen 640 çetecinin tamamı Yunan Milli Şeref Defteri'nde 1936 yılına kadar kayda geçirilmiştir. Bu kayıtlarda çetecinin ismi, rütbesi, doğum yeri ve tarihi ile öldürüldüğü yer ve tarih belirtilmektedir.¹⁴⁰

Diğer taraftan incelediğimiz dönem çetecileri için hâlen Yunanistan'da dört ayrı müze ziyaretçilere açık durumdadır.¹⁴¹ Bu müzelerden en önemlisi Selanik'teki Makedonya Mücadelesi Müzesi'dir. Müze anılan dönemde Yunan çetelerinin faaliyetlerinin planlandığı ve sevk idare edildiği 1893-1912 yıllarındaki Yunanistan Konsolosluğu binasındadır. Kesriye'de Pavlos Melas Müzesi ile Florina'da Kapitan Kottas Müzesi Makedonya Mücadelesinin Dostları Derneği ve Kadın Dernekleri tarafından faaliyete geçirilmiştir. Yine Kozana'da Makedonya Mücadelesi Müzesi mevcuttur. Ayrıca yukarıda faaliyetlerine işaret ettiğimiz çeteci Pavlos Melas'ın adı 1904 yılında çatışmaya girip öldürüldüğü bölgeye verilmiştir.

Selanik'te hâlen Yunanistan Kültür Bakanlığı himayesinde faaliyet gösteren *Balkan Çalışmaları Enstitüsü'nün (Institute for Balkan Studies)*¹⁴² kurulduğu 1953 yılından beri yayınladığı 300 civarında Balkanlar'a ilişkin monografisinin azımsanmayacak kısmı "*Makedonya Mücadelesi*" olarak görülen incelediğimiz dönemin silahlı çete faaliyetlerini konu almaktadır.¹⁴³

Yunanistan Ordu Harp Tarihi Başkanlığı yukarıda birçok defa referans verdiğimiz Makedonya'da çete faaliyetlerini konu alan "*Makedonya Mücadelesi ve Trakya'da Olaylar 1904-1908*" adında resmî bir monografiyi Yunanca olarak 1979, 1993 ve 1998 yıllarında, İngilizce olarak ise 2003 yılında yayınlamıştır.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, s. 473.

¹⁴¹ http://www.macedonian-heritage.gr/Museums/History_And_War.html.

¹⁴² http://www.imxa.gr/profile_en.htm.

¹⁴³ http://www.imxa.gr/publish/publish_en.htm.

¹⁴⁴ <http://dis.army.gr/el/content/ekdoseis-stin-aggliki-glossa>. Söz konusu bu eser dahil Yunan Harp Tarihi Dairesi'nin konumuzla ilgili üç önemli yayını Yunanistan'dan tedarik ederek kısa sürede tarafıma ulaştıran öğrencim Fatih Tutar'a teşekkür borçluyum.

Avustralya ve Kanada gibi ülke dışında yaşayan Yunanlılar veya Yunan asıllıların da internet üzerinde 1903-1908 dönemi Yunan komiteleri ile ilgili bilgi, belge ve resim yayınlamayı sürdürmekte olduğu görülmüştür. Popüler¹⁴⁵ ve akademik olarak Yunanistan tarafından neşredilen yayınları da dikkate aldığımızda, aynı dönemde silahlı teröristlere karşı Türkiye'nin kendi topraklarını korumak için mücadelesinin tarihi konusunda belleksizliği tercih ettiğini söylemek abartma sayılmamalıdır.

Summary

A bloody struggle begun among Bulgarians, Greeks, and Serbs for post-Ottoman partition when the perception that Ottoman rule was about to end has become common in Macedonia provinces since Turco-Russo War of 1877-1878. This struggle was among diplomatic missions, churches, schools, and finally armed gangs. In 1902, as result of the Great Powers' intervention threat to the Sublime Porte, which began to accept the reform package in Macedonia, the Ottoman State tried to prevent the activities of Greek and Bulgarian bands mainly, in the following six years until the reproclamation of the Constitution.

The Greek band actions including all terror methods along with support of diplomacy was not completely successful. However, it can be claimed that the andartes activities provided moral motivation for Macedonian Hellenism. All involved, army, diplomatic missions, clergy, national organizations like Ethniki Hetairia, and public opinion with armed bands focused on Greek cause for Macedonia.

For Ottoman authorities, Greek bands were considered as a counter-balancing force against Bulgarian komitadjis. For this purpose,

¹⁴⁵ Penelope Delta (1874-1941) adlı bir romancının 1937 yılında yazdığı 100 baskı ile 500.000 basan *Bataklığın Sırları* adlı romanı münhasıran Yunanistan'ın Makedonya mücadelesini konu almış ve "Yunan halkının Makedonya meselesine ilişkin tarih bilincini diğer bütün kaynaklardan fazla şekillendirmiştir" (Kostopoulos, La guerre civile macédonienne de 1903-1908).

Ottoman administration tolerated Greek bands and even cooperated with them in some cases. When Greek committees became dominant force in Macedonia in 1906, they were suppressed harshly by Ottoman forces.

On the other side, it is widely known that the memory of band struggle in Macedonia have been kept alive in the mind of Greek people by means of all possible instruments of the age.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (**BOA**) ve Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı (**HHPE**) dipnotlarda gösterilmiştir.

Kitaplar:

A Concise History of The Balkan Wars 1912-1913, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1998.

A History of The Hellenic Army 1821-1997, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 1999.

ABBOTT, G F, *The Tale of a Tour in Macedonia*, Edward Arnold, London, 1903.

ADANIR, Fikret, *Makedonya Sorunu Oluşumu ve 1908'e Kadar Gelişimi*, çev. İhsan Çatay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001.

ANDERSON, M S, *The Eastern Question 1774-1923*, MacMillan St Martin's Press, New York, 1966.

Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I, Balkanlar'da Yunan Mezalimi, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995.

Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi III, Balkanlar'da Yunan Mezalimi, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1996

BRAILSFORD, H N, *Macedonia Its Races and Their Future*, Methuen & Co., London, 1906.

British Documents on the Origins of the War 1898-1915, Vol 5, The Near East The Macedonian Problem and the Annexion of Bosnia 1903-9, H M Stationery Office, 1928.

CHAKALOFF, George N and SHOOMKOFF, Stanislav J, ***The Makedonia Problem and Its Proper Solution***, Philadelphia, 1904.

CLOGG, Richard, ***A Concise History of Greece***, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

DAKIN, Douglas, ***The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913***, Institute for Balkan Studies, Thessselaniko, 1966.

Documents Diplomatiques Affaires de Macedoine 1903-1905, Ministere des Affaires Etrangeres, Paris, 1907.

Documents on The Struggle of The Macedonian People for Independence and A Nation-State, Vol 1, The University of 'Cyrill and Methodius', Skopje, 1985.

DRIAULT, Edouard, ***La Question D'Orient Depuis Ses Origines Jusqu'a La Paix De Sevres (1920)***, Huitieme Edition, Librairie Felix Alcan, Paris, 1921. DRIYOL, Edvar, ***Şark Meselesi Bidayet-i Zuhurundan Günümüze Kadar***, Muhtar Halid Kitaphanesi, İstanbul, 1328.

GALLANT, Thomas W, ***Modern Greece***, Oxford University Press Inc, New York, 2001.

GAWRICH, George, ***The Crescent and The Eagle Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913***, I B Tauris, London-New York, 2006.

HACISALİHOĞLU, Mehmet, ***Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)***, çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008.

HALİL PAŞA, ***İttihat ve Terakki'den Cumhuriyete Bitmeyen Savaş***, haz. T. Sorgun, 7 Gün Yayınları, İstanbul, 1972.

HÜSEYİN Kâzım Kadri, ***Balkanlardan Hicaza İmparatorluğun Tasfiyesi 10 Temmuz İnkılabı ve Netayici***, Pınar Yayınları, İstanbul, 1992.

History of The Macedonian People, Institute of National History, Skopje, 2008.

KOCABAŞ, Süleyman, ***Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi***, Vatan Yayınları, İstanbul, 1988.

KUNERALP Sinan and TOKAY Gül, ***Ottoman Diplomatic Documents on The Origins of World War One IV The Macedonian Issue 1879-1912***, First part, The Isis Press, Istanbul, 2011.

- KURDAKUL, Necdet, *Osmanlı İmparatorluğundan Ortadoğuya Belgelerle Şark Meselesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1976.
- KUTAY, Cemal, *Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi*, cilt 16, İstanbul, 1961, s. 8974.
- KUTLU, Sacit, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzylında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- LANGE-AKHUND, Nadine, *The Macedonian Question, 1893-1908, From Western Sources*, East European Monographs, Boulder, New York, 1998.
- LANGER, William L, *The Diplomacy of Imperialism 1890-1902*, Harvard University, 1951.
- Macedonia Documents and Material*, Bulgaria Academy of Science, Sofia, 1978.
- National Museum of Military History* (İngilizce, Bulgarca), yy, Bulgaria, 2006.
- Report of The International Comission To Inquire into the Causes and Conduct of The Wars of Balkan*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, 1914.
- ROSSOS, Andrew, *Macedonia and The Macedonians A History*, Hoover Institution Press, California, 2008.
- SERTOĞLU, Midhat, *Mufassal Osmanlı Tarihi, Cilt 6*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011.
- SETON-WATSON, R W, *The Rise of Nationality in the Balkans*, E P Dutton and Company, New York, 1918.
- SLIJEPCEVIÇ, Djoko, *The Macedonian Question The Struggle for Southern Serbia*, The American Institute for Balkan Affairs, Munchen, 1958.
- STEFOV, Risto, *Macedonia What Went Wrong in Last 200 Years?*,ty. *The English Press of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising 1903*, Makedonski Nauçen Institut, Sofia, 1998.
- The Last Stage of Armed Operations in Macedonia 1907-1908*; Museum for Macedonia Struggle, Thesselaniko, 1998.
- The Struggle for Macedonia and The Events in Thrace 1904-1908*, Hellenic Army General Staff Army History Directorate, Athens, 2003.

TOKAY, Gül, *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yayınları, İstanbul, 1996.

UZER, Tahsin, *Makedonya'da Eşkiyalık Yönetimi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1979.

YOUNG, George, *Constantinople*, Methuen & Co. Ltd., London, 1926.

Tezler:

ANASTASOVSKI, Nick, *Contestations Over Macedonian Identity 1870-1912*, Victoria University, Melbourne, 2005 (Yayınlanmamış doktora tezi).

BROOKS, Julian Allan, 'Shoot The Teacher!' Education and the Roots of The Macedonian Struggle, Simon Fraser University, 2005 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

FRUSETTA, James Walter, *Bulgaria's Macedonia: Nation Building and State Building, Centralization and Autonomy in Pirin Macedonia, 1903-1952*; University of Maryland, 2006 (Yayınlanmamış doktora tezi)

JENNINGS, P R, *British Foreign Policy with regard to the Macedonian Question 1903-1908*, McGill University, 1953 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

KALIAKATOS, Michalis, *Dragoumis, Macedonia and the Ottoman Empire (1903-1913): The Great Idea, Nationalism and Greek-Ottomanism*, University of Birmingham, 2008 (Yayınlanmamış doktora tezi).

KAYALAR, Anıl, *Struggle Over Macedonia: Florina 1906, According to The Records of Rumeli Inspectorate*, Bilkent University, Ankara, 2003 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

MICHALOPOULOS, Georgios, *Political Parties, Irrendentism and the Foreign Ministry Greece and Macedonia; 1878-1910*, University of Oxford, 2013 (Yayınlanmamış doktora tezi).

PSILOS, Christopher, *The Young Turk Revolution and the Macedonian Question*, University of Leeds, 2000 (Yayınlanmamış doktora tezi).

ULUTİN, Hasan Hakan, *Hüseyin Hilmi Paşa's Inspectorate General of Rumeli Provinces*, Fatih University, İstanbul, 2001 (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

YARCI, Güler, *Türk Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1912)*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1996 (Yayınlanmamış doktora tezi).

Makaleler:

AGELOPOULOS, Giorgos, "Perceptions, Constructions, and Definition of Greek National Identity in Late Nineteenth–Early Twentieth Century Macedonia", *Balkan Studies*, 36(2), 1995, s. 247-263.

ARSLAN, Ali, "Makedonya'da Rum-Ulah Çatışması", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 4, 2003, s. 1-25.

DEMETER, Gabor ve CSAPLAR-DEGOVICS, Krisztian, "Social conflicts, changing identities and everyday strategies of survival in Macedonia on the eve of the collapse of Ottoman central power (1903-1912)", *Hungarian Historical Review*, 3(3), 2014, s. 609-649.

GOUNARIS, Basil C, "National Claims, Conflicts and Developments in Macedonia, 1870-1912", *The History of Macedonia*, Ed. Ioannis Koliopoulos, Museum of the Macedonian Struggle, Thessaloniki, 2007, s. 181-213.

GOUNARIS, Basil C, "Preachers of God And Martyrs of Nation - The politics of Murder in Ottoman Macedonia in the Early 20th Century", *Balkanologie*, IX (1-2), December 2005, s. 31-43.

GÜNGÖR, Harun, "Yunan-Bulgar Kilise Mücadeleleri ve Gagavuzlar", *Türk Kültürü*, 29(314), 1991, s. 20-24.

HATİPOĞLU, Murat, "1897 Osmanlı-Yunan Harbi ve Yunanistan'ın Makedonya Politikası (1897-1913)", *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 306-313.

İŞIKSAL, Turgut, "Makedonya Üzerinde Oynanan Oyunlar ve Bilinmeyen Bir Nüfus Sayımı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, ss. 13-19.

KIRMIZI, Abdülhamit, "Balkanlar Üzerinde Diplomasi Savaşı, Rumeli Islahatı, 1902-1908", *Türk Tarihinde Balkanlar*, cilt 2, Sakarya Üniversitesi, 2013, s. 973-1014.

KOLIOPOULOS, John, "Brigandage and Insurgency in the Greek Domains of the Ottoman Empire, 1853-1903", *Ottoman Greeks in the Age of Nationalism*, Ed. Dimitri Gondicas and Charles Issawi, The Darwin Press Inc., Princeton, New Jersey, 1999, s. 143-160.

KOSTOPOULOS, Tasos, "La guerre civile macédonienne de 1903-1908 et ses représentations dans l'historiographie nationale grecque", *Cahier Balkanique*, 38-39, 2011, <http://ceb.revues.org/835#text>

- “Macedonian Chief’s Death”, *New York Times*, 26 Mayıs 1903.
- LENDER, N, “Afon, Saloniki, Makedonya”, *Ruskii Vestnik*, 8, 1904, <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Serbien/XX/1900-1920/Lender/text1.phtml?id=9112>
- LIVANIOS, Dimitris, 1999. ‘Conquering the Souls’: Nationalism and Greek Guerrilla Warfare in **Ottoman Macedonia, 1904-1908**. *Byzantine and Modern Greek Studies*, 1999, 23, s. 195-221.
- SKVOZNIKOV, A N, “Politiceskaya Boriba Mejdu Balkanskimi Gosdarstvami za Makedonske Zemli v Konçe XIX Naçale XX vv” *Rossiya (SSSR) i Makedoniya İstoriya, Politika, Kultura 1944-1991* gg, Rossiskaya Akademiya Nayk İstitut Slavyanovedeniya, Moskva, 2013, s. 159-172.
- ŞIVGIN, Hale, “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan İttifakının Önce Çeteler ve Kiliseler Arasında Başlaması”, *Osmanlı 2 Siyaset*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 478-483.
- ŞİMŞİR, Bilal, “Makedonya’da Yunan Mücadelesi”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 43, Nisan 1971, s. 50-52.
- TÜRKMEN, Zekeriya, “Madedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkiya ile Mücadelesi”, *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005, s. 287-319.
- YENİDÜNYA, Süheyla, “Balkanlarda Kilise Mücadeleleri: Fener Rum Patrikhanesi Tarafından Makedonya’da Yürütülen Çete Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’nin Aldığı Tedbirler”, *Türk Tarihinde Balkanlar*, Cilt 2, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2013, s. 895-913.
- İnternet Kaynakları:**
- Yunanistan Ordu Harp Tarihi Başkanlığı, http://dis.army.gr/editorials_en.html
- İngiltere Meclis Tutanakları**, <http://hansard.millbanksystems.com>
- Yunanistan Balkan Çalışmaları Enstitüsü, http://www.imxa.gr/profile_en.htm
- Yunanistan Makedonya Müzeleri, http://www.macedonian-heritage.gr/Museums/History_And_War.html
- TBMM Meclis Tutanakları, http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/tutanak_sorgu.html

185

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 11

Sayı: 21